

Opstaan tegen de maffia

Dr. Peter Klerks,
raadadviseur
Parket-Generaal,
Openbaar Ministerie
en docent aan de
Politieacademie.
Reageren?
p.p.h.m.klerks@om.nl

Een delegatie OM-ers en vertegenwoordigers van de Nationale Politie, de gemeente Rotterdam en het Landelijk Informatie en Expertise Centrum loopt begin september door het bloedhete centrum van Palermo. In de winkeltalages overal foto's van Carlo Alberto dalla Chiesa, de Carabinieri-generaal die op 3 september 1982 werd doodgeschoten op bevel van Cosa Nostra-baas Toto Riina. Ook foto's van de in 1992 vermoorde magistraten Giovanni Falcone en Paolo Borsellino ontbreken niet. Palermo gedenkt de opstand tegen de maffia met een straatfeest. Er is in twintig jaar veel bereikt: brede lagen van de Siciliaanse samenleving hebben de maffia luidkeels afgewezen. Die heeft in Italië veel aan kracht ingeboet, en de Nederlanders komen kijken welke lessen er te leren zijn.

Tegelijk organiseren maffiosi verderop in Palermo ook een straatfeest: dagenlang worden er zonder vergunning straten geblokkeerd. Een politiebureau midden in het afgezette gebied is onbereikbaar, maar de politie treedt niet op. Voor de bewoners is dit een duidelijke boodschap: je kunt in Palermo nog met heel veel wegkomen. De strijd tegen de maffia is nog niet voorbij.

De burgemeester, de hoofdofficier, maar ook onderzoekers en buurtwerkers verzekeren ons dat de gewelddadige maffia van de jaren negentig goeddeels is verslagen. Maffiabestrijders hebben nog altijd rond de klok bescherming nodig, maar de helden staan niet langer alleen. Onder meer door breed gedragen verzet van de bevolking is ook de afpersing van ondernemers teruggedrongen. De brute 'militaire maffia' die aanslagen pleegde lijkt vrijwel verdwenen.

Een nieuwe maffia

Tegelijk waarschuwt iedereen ons dat de 'maffia-bourgeoisie' (de 'nette maffia') nog springlevend is en ook voor Nederland een gevaar vormt. Die eigentijdse maffia beweegt zich vooral in financiële kringen en gebruikt misdaadgeld voor schijnbaar legale investeringen, waarmee vervolgens weer misdrijven kunnen worden gefaciliteerd.

Burgemeester Orlando van Palermo schetst de opkomst van een nieuwe, internationaal georiënteerde maffia. "Die is beschaafd, het zijn zakenmensen, die komen niet met vuurwa-

pens. Ze kopen zich in en betalen dan hun schulden niet. Daarna begint de manipulatie, het uitzuigen en de overname."

Andere maffiadeskundigen geven aan dat door de inrichting van de financiële economie en de neoliberale globalisering de kloof tussen arm en rijk toeneemt, en daarmee de speelruimte voor maffiapraktijken. Het onderscheid tussen legaal en illegaal is volgens hen, onder meer door de praktijken in belastingparadijzen, steeds moeilijker te maken.

Een hoge Italiaanse OM-vertegenwoordiger beklemtoont dat Nederland nog beter zou kunnen samenwerken om het witwassen van maffiakapitaal ook in de overzeese gebiedsdelen tegen te gaan. Hij ziet maffiosi en hun zaakwaarnemers actief bij internationale mega-investeringen, op de aandelenbeurs, en in relatie tot hooggeplaatste leden van ondernemingen en overheidsorganen. Dit vereist een andere aanpak, want deze tegenstanders zijn veel intelligenter dan de maffia van voorheen.

Cultuur

De burgemeester ziet de strijd tegen de maffia ook als een strijd tegen misbruik van identiteit. Dit impliceert dat opsporingsambtenaren andere soorten vragen gaan stellen aan andere mensen. Op identiteit gebaseerde criminaliteit zoals de maffia en ISIS is alleen te bestrijden door de relatie tussen cultuur en misdaad door te snijden. Dan blijft er normale criminaliteit over, die geen bedreiging meer vormt voor de democratie. Ook volgens de hoofdofficier is het begrijpen van en inspelen op de maffiacultuur essentieel: "The mafia will be defeated by an army of teachers."

Het is lastig om vertrouwen te winnen bij de bevolking: het anti-staat sentiment is in Palermo heel sterk. De overheid moet vóór alles laten zien dat zij daadkrachtig is en daarbij de mensenrechten respecteert en beschermt, inclusief de sociale rechten. De delegatie stelt echter vast dat er wat betreft sociaal beleid nog wel verbeterpunten zijn in Zuid-Italië: een tekortschietende overheid biedt de maffia kansen om aanhang te verwerven in verwaarloosde achterstandswijken.

Een rechtstreekse vergelijking met Nederland gaat gelukkig mank. Ook al kent Zuid-Nederland serieuze ondermijningsproblemen, de schaal en intensiteit zijn op Sicilië vele malen groter. Toch lijken er overeenkomsten in de innesteling van de georganiseerde criminaliteit in sommige wijken, en in het doordringen in bedrijfsleven en overheid. Infiltratie van de georganiseerde criminaliteit in het bedrijfsleven blijkt zich momenteel volgens een recent overzicht in meerdere landen voor te doen.

Het onderzoeksconsortium Transcrime bracht dit verdienstelijk in beeld (E. Savona et al. (Eds.), *Organised crime in European business*. Routledge, 2016). Dit geeft temeer het belang aan van internationale samenwerking, het uitwisselen van kennis en ervaring en het zorgvuldig betrekken van de private sector in de integrale ondermijningsaanpak. «

“The mafia will be defeated by an army of teachers”